

Litt marmoreringshistorie

Kunsten å marmorere startet på 1100-tallet, enten i Tyrkia eller i Persia, men de tidligste marmorerte papirarkene som fremdeles eksisterer, er tyrkiske, fra 1400-tallet. De ble brukt som dekorasjon og dessuten som bakgrunn for offisielle dokumenter og signaturer for å unngå faren for at noen visket ut eller forfalsket innholdet. Kunsten ble brakt til Vest-Europa av korsfarerne, og på 1600-tallet var Frankrike og Nederlandene viden kjent for den høye kvaliteten på papiret sitt. Marmoreringen deres ble en viktig del av bokbinderfaget, Papiret ble satt inn på innsiden av permene i alle fine bøker, og fremdeles er dette et av de vanligste bruksområdene for dagens marmorerte papir. De intrikate mønstrene ble brukt til å dekke over innbindingens bretter, tråder og merker etter lim, foruten at de hadde en estetisk oppgave som overgang mellom de mørke læromslagene til innsidens hvite sider. Marmoreringslauget var et eget laug og hadde ikke noe med bokbinderlauget å gjøre. De spionerte alltid på marmoreringerne og prøvde å finne ut av teknikken de brukte, slik at de kunne unngå å betale den høye prisen for papiret. I århundrer har derfor marmoreringerne ofte arbeidet om natten i hemmelige verksteder, bak låste dører, og knapt noen kunne håpe på å lære kunsten med mindre de var født inn i en familie som drev med marmorering. Og selv da måtte de fleste lærlingene vente til de var tretti eller førti år før de ble ansett verdige til å forvalte oppskriftene.

Etter hvert som befolkningen økte og ble mer skolert, ble bøker trykket i større og større mengder, dessuten ble de billigere, noe som uunngåelig førte til at fine innbindinger og marmorert forsatspapir snart gikk over i historien. Rundt 1890 ble marmorering betraktet som noe litt rart og gammeldags, og håndverket var faktisk like ved å dø ut. Til slutt begynte noen få av de marmoreringerne som var igjen, å offentliggjøre sine dyrebare århundregamle familieoppskrifter og metoder, og uten dem ville de ha gått tapt for alltid. (Ja, disse bøkene var dem jeg måtte lære av.) Og nå, plutselig, hundre år senere (på grunn av oss som lærte det til resten av verden), er det flere som praktiserer dette vakre kunsthåndverket enn noen gang før i historien, selv om det er svært få fremdeles som kan leve av det; de fleste driver med det hjemme, som en hobby. I det siste tiåret har det faktisk blitt arrangert flere internasjonale marmoreringssamlinger, flest i USA, men en har også foregått i Istanbul, Tyrkia, der alt startet og aldri helt har dødd ut – noen få fantastiske marmoreringer arbeider fremdeles med de gamle oppskriftene som er overlevd.

Marmorering i dag

Marmorering er et morsomt og enkelt kunsthåndverk, og noen kunstnerisk begavelse er ikke nødvendig i det hele tatt. Ulikt mange andre slags kunsthåndverk som det tar år å mestre eller bare å bli flink til, gir marmoreringen tilsynelatende en øyeblikkelig tilfredsstillelse – man kan produsere veldig fine ark i løpet av de første forsøkene, bare man får ordentlig arbeidsbeskrivelse (det gjorde ikke jeg). Barn elsker å drive med det fordi det er lett å lære og de kan få finmønstrede resultater som ikke ser ut som et begynnerarbeid, slik det meste av barnekunst gjør.

Men det er også noe man kan vokse med – det finnes så uendelig mange mønstre og fargekombinasjoner, at det blir aldri kjedelig. Selv etter å ha holdt på i 17 år overrasker jeg meg selv rett som det er med nye former jeg aldri hadde forestilt meg, og kanskje har ikke noen andre tenkt på dem heller. Dessuten er det en ganske billig form for håndverk. Det man trenger, er mindre i omfang og på langt nær så kostbart som hva andre kunstarter krever. Det kan utføres i en garasje eller i et lite verksted eller et arbeidsrom, til og med (i liten skala) på kjøkkenet.

Foruten til bokbinding kan marmorert papir brukes til å lage bilderammer av, til bordskånere og tallerkenunderlag, noteringsblokker???, skrivebordssett, kollasjer, origami, lampeskjermer og til å kle nesten hva som helst, esker og bokser. Marmorering på tekstiler var aldri særlig vellykket før ganske nylig, før akrylfargene ble utviklet. De tradisjonelle marmoringsfargene var rett og slett ikke varige nok til å tåle vask. Men med de nye fargene kan fin marmorering utføres like lett på et stykke tøy som på et ark papir, og fargene er mer levende og klare og holdbare enn noensinne før. Tekstiler laget av naturfibrer er de beste, for eksempel bomull og silke, siden de absorberer fargene bedre enn syntetiske fibrer.

Marmorering på papir er ikke det samme som marmorering på andre overflater, marmorimitering, slik vi har dem i norsk kirkekunst fra 1700-tallet og utover. Her brukes marmoreringsteknikken for å lage en marmor-lik overflate direkte på en vegg, en søyle eller på et møbel idet man bruker svamp, fjær og malerkost. En godt utført og realistisk marmoroverflate krever mye arbeid og kunnskap, og er svært vakkert når det er godt utført, men den teknikken har svært lite felles med marmorering på papir og tekstil. Den tradisjonelle marmoreringen, slik jeg gjør det, fungerer best på en plan overflate, papir eller tøy, eller også lær, glatt treverk eller flate fliser siden objektet må legges i et grunt kar der fargene flyter. Det ville være vanskelig å få til med en bygnings søyle.

Det er i grunnen ganske få av de tradisjonelle marmorerte papirtrykkene som ser ut som marmor i det hele tatt. Noen av de enkleste mønstrene kan se ganske marmor-like ut, hvis fargene ikke er altfor merkelige, men de fleste gjør ikke noe krav på å likne steinheller – så betegnelsen ”marmorering” er litt villedende. Mange mønstre har fantasifulle navn, og kalles påfugl, tistel, fontene, katedral, spanske bølger, italienske årer, franske krøller, fugleving, hvalhalefinne, froskefot, fantasimoiré og himmeldraker, andre har navn som ikke sier særlig mye i det hele tatt om hvordan mønsteret ser ut, slik som Gloucester, Stormont.